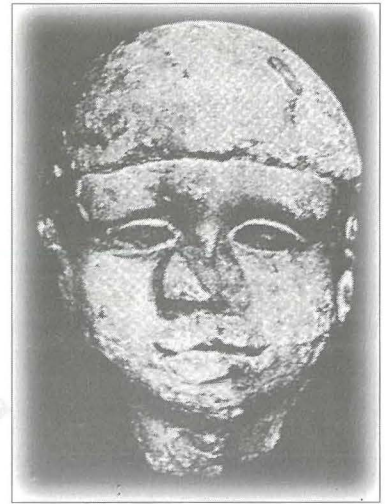

Sejba ta' Ras tal-Ġebel fix-Xatt ta' San Ġorġ, Birżebbuġa

■ Kien madwar 38 sena ilu, proprju fl-1966 meta fix-Xatt ta' San Ġorġ f'Birżebbuġa kienet saret sejba ta' mportanza kbira. Tista' tgħid li sallum il-ġurnata dwar din is-sejba ma kien jaf hadd, għajr ċertu Tony Minuti u l-familja tiegħu. Grazzi għal dan Tony, li dak iż-żmien kien daqxejn ta' tifel, illum ser nikteb dwar is-sejba u l-importanza tagħha.

Kif saret eżatt din is-sejba

■ Kien ix-xahar ta' Awissu tas-sena 1966 meta ċertu Tony Minuti minn Birżebbuġa li dak iż-żmien kien tfajjel ta' madwar 7 snin, kien qiegħed idur ma' Xatt il-Baħar. Għal Tony din kienet xi haġa komuni li f'sajf kif jaf jagħmel f'Malta taħt il-qilla tax-xemx imur idur mal-baħar, issa biex jistad jew biex jaqbez xi qabża l-baħar. Kienu madwar l-11.30 ta' filgħodu meta Tony kien miexi fuq iċ-ċint li dak iż-żmien kien jifred it-triq mill-baħar, eżatt quddiem il-hanut tax-xorb "Mermaid Cave Bar" (Ta' Walter) ġewwa San Ġorġ. Illum il-ġurnata dawn l-inħawi nbidlu xi ffit, meta saret bankina wiesgħa u moll mal-baħar. Waqt li kien miexi jħares lejn il-baħar huwa lemaħ xi haġa stramba fil-baħar. Għall-bidu ma setax jagħraf x'kienet dik il-haġa, biss meta ħares sewwa lejha mill-ewwel ħaseb li setgħet kienet xi haġa forma ta' ras. Dan l-oġġett kien qiegħed madwar 5 metri l-barra mill-hajt, go fond ta' xi żewġ metri. Il-kurzità għelbitu u fil-pront qabeż il-baħar. Ma' Tony dakinhar kien hemm ukoll huh Renald li flimkien niżlu f'qiegħ il-baħar minn fejn tellgħu din ir-ras. Tony jirrakonta li hekk kif tellgħu ir-ras fuq l-art, raġel li nzerta fil-qrib mar fuqhom u meta ra r-ras staqsa lil dawn iż-żewġ subien jekk ridux ibieghu dak l-oġġett u hu kien lest itihom nofs lira. It-tfal qalulu "le" għax xtaqu jzommuha huma. Malli waslu d-dar Tony mill-ewwel qabad inaddaf din ir-ras mill-ħmieġ li kellha, li kien ingema' tul is-snin. Missier Tony meta raha qalilhom biex jieħdu ħsiebha "Għax kienet xi haġa antika u ta' valur". Fil-fatt huwa kien hadmilha kaxxa tal-ħġieġ biex jerfugħa fiha. Imma d-destin ta' din ir-ras kellu jkun morr iehor.

Ir-ras misjuba fil-Baħar f'San Ġorġ

Kienet għaddiet kważi sena minn din il-ġrajja meta hu Tony, Renald waqt li kien fil-klassi ta' l-iskola, kienu qegħdin jtkellmu dwar l-Istorja ta' Malta u l-importanza ta' dak li hallew ta' qabilna. Fil-pront dan Renald qal lill-ġhalliem li l-ġhada kien ser iġibilhom ras tal-ġebel li flimkien ma' huh kien sab fil-baħar is-sena ta' qabel. Hekk ġara u l-ġhada huwa mar l-iskola bir-ras tal-ġebel. L-ġhalliem malli raha mill-ewwel ha nteress fiha, tant li qal lit-tifel biex iżommha ftit għandu halli jkun jista' juriha lil xi hadd li jifhem. Meta din ir-ras ġiet muriġa lil tal-Mużew ta' l-Arkeoloġija, dawn mill-ewwel raw il-valur li kellha din ir-ras. Bi ftehim mal-familja Minuti dawn kienu ingħataw Lm20 bħala kumpens bil-patt li r-ras tinzamm fil-Mużew. M'għandniex xi ngħidu, hekk kif ittiedet fil-mużew, dawn mill-ewwel bdew bl-istudji tagħhom fuqha. Meta kienu saru l-istudji neċessarji, ċertu F.S. Mallia mill-Mużew tal-Arkeoloġija kien għadda kopja ta' dak li ġie studjat fuq ir-ras lill-familja Minuti, liema studju ser ingħibu għall-attenzjoni tal-qarrej, dejjem skond kif kitbu F.S. Mallia.

Id-deskrizzjoni u l-analiżi li saret fuq ir-ras

■ L-ewwel ma jsemmi F.S. Mallia dwar din ir-ras, huwa li din ġiet imtella' mill-baħar minn fond ta' żewġ metri waqt li kienet bejn wieħed u iehor xi 5 metri 'l barra mill-hajt li kien hemm fil-ġenb tat-triq. Ir-ras hija mnaqqxa fil-franka kompatta, simili ħafna tal-franka Maltija. Id-daqs tagħha huwa ta' 14.5cm mill-ġholi u 9.5cm fil-wisa'. Skond hu din ir-ras tirrapreżenta żaġġuħ liebes kappa sempliċi li twassal sa nofs il-moħħ. Ix-xaġħar fuq wara huwa stil innokklat b'erba saffi li jibqa' nieżel sa fuq il-ġhonq. Il-widnejn, b'dik tal-lemin imkissra, huma t-tnejn mgħottija b'nokkli żgħar li jispiċċaw fuq wara tan-nġhas. Il-fatturi tal-wiċċ hekk kif tħares lejha jagħti dehra ta' espressjoni ta' wieħed qiegħed jaħseb. L-ġhajnejn huma ffokati 'l isfel. Dan l-effett ġie milhuq billi x-xaġħar ta' xfar il-ġhajjn u l-ġhajnejn infushom ġew miftuħa lura mill-ħuġbejn. L-immieħer li bhall-widna tal-lemin huwa mkisser,

Sejba ta' Ras tal-Ġebel fix-Xatt ta' San Ġorġ, Birżebbuġa

biss juri li kien tip ta' mnieher ċatt. Dan johroġ mid-dehra ta' l-ghadma ta' l-immieher. Hsara ohra li tidher fil-wiċċ huma l-parti ta' barra tax-xufftejn li huma mtajrin.

Ir-Ras ta' liema perjodu?

■ Fi kliem l-istess F.S. Mallia, kull attentat biex tassenja r-ras ma' xi perjodu dokumentat lokalment jibda billi tqabbel fil-qosor żewġ improbbabilitajiet. L-ewwel, ta' rappreżentazzjoni Preistorika Maltija ta' ras umana minn angolu fil-qasir, jew it-tieni, tip ta' wiċċ li jidher li waqa' minn distanza qasira ta' realiżmu, kif jidher minn dak li nstab f'Birżebbuġa. Mallia jkompli jghid li fi żminijiet Rumani, meta kull xebh ta' hajja kien immirat, (u kwazi dejjem akkwistat) wiehed ma jsib l-ebda evidenza, l-anqas dik lokali mat-tip ta' kappa u stil ta' xaghar li jidhru fuq din ir-ras. Huwa jkompli jghid li mill-lat positiv din ir-ras ghandha xi ftit xebh b'evidenza minn bahhara mill-Lvant tal-Mediterran u minn kolonji Fenici fiċ-ċentru tal-Mediterran. Dwar l-istil ta' xaghar b'dawk in-nokkli f'xulxin, tista' tixxiebah ma' dik ir-ras ohra tal-ġebel, probabbli xbieha tar-Re Yarim-Lim (seklu 18 Q.K.) mit-tempju f'Atchana fis-Sirja; li dak iż-żmien kien parti mit-territorju Canaanit. F'dan il-każ allura hija biss ispirazzjoni distinta li tista' tqabbad. Meta kienu studjati aktar il-fattizzi tal-wiċċ, il-paraguni l-iżjed aċċettabli huma provduti bis-sejba ta' maskla maskili bid-daqna. Din kienet misjuba fin-niċċa ta' Acropolis, ġewwa Monte Sirai f'Sardinja u attribwita għas-seklu Sitta jew il-bidu tal-Hames Seklu Q.K. jew iżjed probabbli bil-minjaturi ta' maskli maħduma fil-pasta tal-ħġieġ ikkulurit minn Kartagni tas-Sitta sar-Raba' seklu Q.K. Minn analiżi li kompli jagħmel Mallia fuq din ir-ras huwa jghid li mis-semplificazzjoni estrema tal-kappa huwa diffiċli biex tippona tqabbel materjal minn dak provdut barrani. L-iżjed eżempju ċar magħruf lil Mallia jiġi mill-eskavazzjoni mit-Tophet puniku ta' Motya (mill-aħhar tas-Sitt seklu Q.K. 'il quddiem) li tikkonsisti f'ras maskili żgħira tat-terrakotta, fejn tip ta' kappa simili hija ndikata b'xaqq li jaqsam mill-parti t'isfel tal-ħuġbejn u l-parti ta' quddiem tan-nghas. Aktar 'il quddiem ix-xaqq jisparixxi, b'riżultat ta' użu estensiv mill-ġnub u wara tar-ras. Mill-virtu ta' stil naturali, ir-ras tissuggerixxi wkoll tip ta' razzismu mħallat f'termini pjuttost qawwija. Dan it-tip, muri f'tahlita ta' karattru Mediterranju u Mori (Suwed), possibilment jista' jirriżulta minn tahlita ta' żewġ razez mill-kosta tat-tramuntana ta' l-Afrika sa l-istess proċess li pproduċa lil Hamites ta' l-Etjopja. Meta wasal biex jikkonkludi l-kitba tiegħu Mallia, jghid li għaldaqstant jista' jkun li r-ras misjuba f'San Ġorġ Birżebbuġa, tista' tkun xbieha ta' persuna mit-Tramuntana ta' l-Afrika, probabbli dixxident Kartaginiż, li jista' jkun li kien jappartjeni lill-qalba awtentika ta' dawk li kienu jghammru fil-Gżejjer Maltin. Fl-aħharnett Mallia jghid li dak li jagħmel uniku dan ix-xogħol ta' l-arti fl-istampa ta' ċivilizzazzjoni Fenica, jista' jimplika li s-sugġett kien meqjum hafna mill-Komunità soċjali jew politika tal-lokal. Dan jista' jkun għall-fatt, li dan ix-xogħol ġie magħmul fil-ġebli, punt fih innifsu ta' importanza magħtura, u dan dejjem fid-dawl ta' wiri limitat ta' xbihat tal-perjodu provdut lill-istoriċi.

Għeluq

■ Fil-kitba tiegħi jiena xtaqt li nkun kemm nista' fidil għal dak li kiteb F.S. Mallia dwar din ir-ras, u dan għar-raġuni li dan is-sugġett mhux il-linja tiegħi. Ma nistax nagħlaq u ma niringrazzjax lil Tony Minuti li kien ta' għajjnuna kbira u li fuq kollox nebbahni biex nikteb dan l-artiklu. Jalla sejbiet bħal dawn insiru nafu dwarhom biex b'hekk inkomplu nsebbhu l-paġni ta' l-istorja, li r-rahal ta' Birżebbuġa hu mogħni biha.

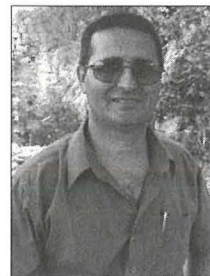
Referenzi: Kitba ta' F.S. Mallia. Hajr lil Tony Minuti

Arthur Grima

Għaqda Storja u Kultura Birżebbuġa

Ix-xatt ta' San Ġorġ f'Birżebbuġa minfejn giet imtella' ir-ras mill-Babar

Tony Minuti... il-persuna li sab ir-ras mill-Babar